

estat capaços de procurar el seu bé, encara que sigui a través d'altres, en moments de malaltia, de sofriment o de dificultat. Això també és amor malgrat tot.

Créixer en la caritat conjugal

120. L'himne de sant Pau, que hem recorregut, ens permet donar pas a la caritat conjugal. És l'amor que uneix els esposos,¹¹⁵ santifica, enriqueix i il·luminat per la gràcia del sagrament del matrimoni. És una «unió afectiva»,¹¹⁶ espiritual i oblativa, però que recull en si la tendresa de l'amistat i la passió eròtica, encara que és capaç de subsistir tot i que els sentiments i la passió es debiliten. El Papa Pius XI ensenyava que aquest amor amara tots els deures de la vida conjugal i «té com la primacia de la noblesa».¹¹⁷ Perquè aquest amor fort, vessat per l'Esperit Sant, és reflex de l'Aliança indestructible entre Crist i la humanitat que va culminar en el lliurament fins a la fi, a la creu: «L'Esperit que infon el Senyor renova el cor i fa l'home i la dona capaços d'estimar-se com Crist ens va estimar. L'amor conjugal arriba d'aquesta manera a aquella plenitud a la qual està ordenat interiorment, la caritat conjugal».¹¹⁸

121. El matrimoni és un signe preciós, perquè «quan un home i una dona celebren el sagrament del matrimoni, Déu, per dir-ho així, es "reflecteix" en ells, imprimeix en ells els propis trets i el caràcter indeleble del seu amor. El matrimoni és la imatge de l'amor de Déu per nosaltres. També Déu, en efecte, és comunió: les tres Persones del Pare, Fill i Esperit Sant viuen des de sempre i per sempre en unitat perfecta. I és precisament aquest el misteri del matrimoni: Déu fa dels dos esposos una sola existència».¹¹⁹ Això té conseqüències molt concretes i quotidianes, perquè els esposos, «en virtut del sagrament, són investits d'una autèntica missió, perquè puguin fer visible, a partir de les coses senzilles, ordinàries, l'amor amb què Crist estima la seva Església, que continua donant la vida per ella».¹²⁰

122. No obstant això, no convé confondre plans diferents: no s'ha de llançar sobre dues persones limitades el gran pes d'haver de reproduir de manera perfecta la unió que hi ha entre Crist i la seva Església, perquè el matrimoni com a signe implica «un procés dinàmic, que avança gradualment amb la progressiva integració dels dons de Déu».¹²¹

Tota la vida, tot en comú

123. Després de l'amor que ens uneix a Déu, l'amor conjugal és la «màxima amistat».122 És una unió que té totes les característiques d'una bona amistat: recerca del bé de l'altre, reciprocitat, intimitat, tendresa, estabilitat, i una semblança entre els amics que es va construint amb la vida compartida. Però el matrimoni afegeix a tot això una exclusivitat indissoluble, que s'expressa en el projecte estable de compartir i construir junts tota l'existència. Siguem sincers i reconeguem els senyals de la realitat: qui està enamorat no es planteja que aquesta relació pugui ser només per un temps; qui viu intensament l'alegria de casar-se no està pensant en quelcom passatger; els qui acompanyen la celebració d'una unió plena d'amor, encara que fràgil, esperen que pugui perdurar en el temps; els fills no sols volen que els seus pares s'estimin, sinó també que siguin fidels i continuïn sempre junts. Aquests i altres signes mostren que en la naturalesa mateixa de l'amor conjugal hi ha l'obertura a allò que és definitiu. La unió que cristal·litza en la promesa matrimonial per sempre, és més que una formalitat social o una tradició, perquè arrela en les inclinacions espontànies de la persona humana. I, per als creients, és una aliança davant Déu que reclama fidelitat: «El Senyor és testimoni entre tu i la dona de la teva joventut, a la qual tu has traït, i això que era la teva companya, la dona de la teva aliança. [...] No traeixis l'esposa de la teva joventut. Perquè jo odio el repudi» (*Mt* 2,14.15-16).

124. Un amor feble o malalt, incapaç d'acceptar el matrimoni com un desafiament que requereix lluitar, renéixer, reinventar-se i començar sempre de nou fins a la mort, no pot sostenir un nivell alt de compromís. Cedeix a la cultura del provisor, que impedeix un procés constant de creixement. Però «prometre un amor per sempre és possible quan es descobreix un pla que sobrepassa els propis projectes, que ens sosté i ens permet lliurar totalment el nostre futur a la persona estimada».123 Que aquest amor pugui travessar totes les proves i mantenir-se fidel en contra de tot, suposa el do de la gràcia que l'enforteix i l'eleva. Com deia sant Robert Bellarmino: «El fet que un home i una dona s'uneixin en un lligam exclusiu i indissoluble, de manera que no puguin separar-se, qualssevol que siguin les dificultats, i tot i que s'hagi perdut l'esperança de la prole, això no pot esdevenir-se sense un gran misteri».124

125. El matrimoni, a més, és una amistat que inclou les notes pròpies de la passió, però orientada sempre a una unió cada vegada més ferma i intensa. Perquè «no

ha estat fet només per a la procreació» sinó per tal que l'amor mutu «es manifesti, progressi i maduri segons un ordre recte».125 Aquesta amistat peculiar entre un home i una dona adquireix un caràcter totalitzant que només es dóna en la unió conjugal. Precisament pel fet de ser totalitzant, aquesta unió també és exclusiva, fidel i oberta a la generació. Es comparteix tot, àdhuc la sexualitat, sempre amb el respecte recíproc. El Concili Vaticà II ho va expressar dient que «unint valors humans i divins, un tal amor condueix els esposos al do lliure i mutu de si mateixos, demostrat amb sentiments i gestos de tendresa, i n'impregna tota la vida».126

Alegria i bellesa

126. En el matrimoni convé tenir cura de l'alegria de l'amor. Quan la recerca del plaer és obsessiva, es tanca en una sola cosa i incapacita per trobar un altre tipus de satisfaccions. L'alegria, en canvi, amplia la capacitat de gaudir i permet de trobar gust en realitats variades, fins i tot en les etapes de la vida on el plaer s'apaga. Per això deia sant Tomàs que es fa servir la paraula «alegria» per referir-se a la dilatació de l'amplitud del cor.127 L'alegria matrimonial, que es pot viure fins i tot enmig del dolor, implica acceptar que el matrimoni és una necessària combinació de goigs i d'esforços, de tensions i de descans, de sofriments i d'alliberaments, de satisfaccions i de recerques, de molèsties i de plaers, sempre en el camí de l'amistat, que mou els esposos a cuidar-se: «es presten mútuament ajuda i servei».128

127. L'amor d'amistat s'anomena «caritat» quan es capta i s'aprecia l'«alt valor» que té l'altre.129 La bellesa –l'«alt valor» de l'altre, que no coincideix amb els seus atractius físics o psicològics– ens permet de gustar la sacralitat de la seva persona, sense la imperiosa necessitat de posseir-la. En la societat de consum el sentit estètic s'empobreix, i així s'apaga l'alegria. Tot existeix per ser comprat, posseït o consumit; també les persones. La tendresa, en canvi, és una manifestació d'aquest amor que s'allibera del desig de la possessió egoista. Ens porta a vibrar davant d'una persona amb un immens respecte i amb un cert temor de fer-li mal o de llevar-li la seva llibertat. L'amor a l'altre implica aquest gust de contemplar i de valorar allò que és bell i sagrat del seu ésser personal, que existeix més enllà de les meves necessitats. Això em permet buscar el seu bé també quan sé que no pot ser meu o quan s'ha tornat físicament

desagradable, agressiu o molest. Per això, «de l'amor pel qual a un li és grata una altra persona depèn el fet que li doni alguna cosa de franc».130

128. L'experiència estètica de l'amor s'expressa en aquesta mirada que contempla l'altre com un fi en si mateix, encara que estigui malalt, vell o privat d'atractius sensibles. La mirada que valora té una enorme importància, i escatimar-la sol fer mal. Quantes coses fan de vegades els cònjuges i els fills per a ser mirats i tinguts en compte! Moltes ferides i crisis s'originen quan deixem de contemplar-nos. Això és el que expressen algunes queixes i reclams que s'escolten a les famílies: «El meu marit no em mira, per a ell sembla que sóc invisible». «Per favor, mira'm quan et parlo». «La meua dona ja no em mira, ara només té ulls per als seus fills». «A casa meua jo no interesso a ningú, i ni tan sols em veuen, com si no existís». L'amor obre els ulls i permet veure, més enllà de tot, el molt que val un ésser humà.

129. L'alegria d'aquest amor contemplatiu ha de ser conreada. Ja que estem fets per estimar, sabem que no hi ha major alegria que un bé compartit: «Dóna i rep, gaudeix-ne» (*Sir* 14,16). Les alegries més intenses de la vida brollen quan es pot provocar la felicitat dels altres, en una anticipació del cel. Cal recordar la feliç escena del film *El festí de Babette*, on la generosa cuinera rep una abraçada agraïda i un elogi: «Com delectaràs els àngels!». És dolç i reconfortant l'alegria de provocar delit en els altres, de veure'ls gaudir. Aquest goig, efecte de l'amor fratern, no és el de la vanitat de qui es mira a si mateix, sinó el de l'amant que es complau en el bé de l'ésser estimat, que es vessa en l'altre i es torna fecund en ell.

130. D'altra banda, l'alegria es renova en el dolor. Com deia sant Agustí: «Com més gran ha estat el perill a la batalla, més gran és la joia en el triomf».131 Després d'haver patit i lluitat junts, els cònjuges poden experimentar que ha valgut la pena, perquè han aconseguit alguna cosa bona, han après alguna cosa junts, o perquè poden valorar més el que tenen. Poques alegries humanes són tan fondes i festives com quan dues persones que s'estimen han conquerit junts alguna cosa que els ha costat un gran esforç compartit.

Casar-se per amor

131. Vull dir als joves que res de tot això no es veu perjudicat quan l'amor assumeix la modalitat de la institució matrimonial. La unió troba en aquesta institució la manera de canalitzar la seva estabilitat i el seu creixement real i concret. És veritat que l'amor és molt més que un consentiment extern o que una espècie de contracte matrimonial, però també és cert que la decisió de donar al matrimoni una configuració visible a la societat, amb uns determinats compromisos, manifesta la seva rellevància: mostra la serietat de la identificació amb l'altre, indica una superació de l'individualisme adolescent, i expressa la ferma opció de pertànyer l'un a l'altre. Casar-se és una manera d'expressar que realment s'ha abandonat el niu matern per teixir altres llaços forts i assumir una nova responsabilitat davant d'una altra persona. Això val molt més que una simple associació espontània per a la gratificació mútua, que seria una privatització del matrimoni. El matrimoni com a institució social és protecció i instrument per al compromís mutu, per a la maduració de l'amor, perquè l'opció per l'altre creixi en solidesa, concreció i profunditat, i al seu torn perquè pugui complir la seva missió en la societat. Per això, el matrimoni va més enllà de tota moda passatgera i persisteix. La seva essència està arrelada en la naturalesa mateixa de la persona humana i del seu caràcter social. Implica una sèrie d'obligacions, però que brollen del mateix amor, d'un amor tan decidit i generós que és capaç d'arriscar el futur.

132. Optar pel matrimoni d'aquesta manera, expressa la decisió real i efectiva de convertir dos camins en un únic camí, passi el que passi i malgrat qualsevol desafiament. Per la serietat que té aquest compromís públic d'amor, no pot ser una decisió precipitada, però per aquesta mateixa raó tampoc no se la pot postergar indefinidament. Comprometre amb un altre d'una manera exclusiva i definitiva sempre té una quota de risc i d'agosarada aposta. El rebuig d'assumir aquest compromís és egoista, interessat, mesquí, no acaba de reconèixer els drets de l'altre i no acaba de presentar-lo a la societat com a digne de ser estimat incondicionalment. D'altra banda, els que estan veritablement enamorats tendeixen a manifestar als altres el seu amor. L'amor concretat en un matrimoni contret davant els altres, amb tots els compromisos que deriven d'aquesta institucionalització, és manifestació i resguard d'un «si» que es dóna sense reserves i sense restriccions. Aquest «si» significa dir a l'altre que sempre podrà confiar, que no serà abandonat quan perdi atractiu, quan hi hagi dificultats o quan s'ofereixin noves opcions de plaer o d'interessos egoistes.

Amor que es manifesta i creix

133. L'amor d'amistat unifica tots els aspectes de la vida matrimonial, i ajuda els membres de la família a seguir endavant en totes les etapes. Per això, els gestos que expressen aquest amor han de ser constantment cultivats, sense mesquinesa, plens de paraules generoses. En la família «cal fer servir tres paraules. Voldria repetir-ho. Tres paraules: si et plau, gràcies, disculpa. Tres paraules clau!».132 «Quan en una família no s'és un intrús i es demana "si et plau", quan en una família no s'és egoista i s'aprèn a dir "gràcies", i quan en una família un s'adona que ha fet una cosa dolenta i sap demanar "disculpa", en aquesta família hi ha pau i hi ha alegria».133 No siguem mesquins en l'ús d'aquestes paraules, siguem generosos a repetir-les dia a dia, perquè «alguns silencis pesen, de vegades fins i tot en la família, entre marit i muller, entre pares i fills, entre germans».134 En canvi, les paraules adequades, dites en el moment just, protegeixen i alimenten l'amor dia rere dia.

134. Tot això es realitza en un camí de permanent creixement. Aquesta forma tan particular d'amor que és el matrimoni, està cridada a una constant maduració, perquè cal aplicar-li sempre allò que sant Tomàs d'Aquino deia de la caritat: «La caritat, per raó de la seva naturalesa, no té límit d'augment, ja que és una participació de la infinita caritat, que és l'Esperit Sant. [...] Tampoc per part del subjecte no se li pot prefixar un límit, perquè en créixer la caritat, sobrecreix també la capacitat per a un augment superior».135 Sant Pau exhortava amb força: «Que el Senyor us faci progressar i sobreabundar en l'amor dels uns envers els altres» (*1Te* 3,12); i afegeix: «Quant a l'amor mutu [...] us exhortem, germans, a continuar progressant més i més» (*1Te* 4,9-10). Més i més. L'amor matrimonial no es cuida primordialment parlant de la indissolubilitat com una obligació, o repetint una doctrina, sinó consolidant-lo gràcies a un creixement constant sota l'impuls de la gràcia. L'amor que no creix comença a córrer riscos, i només podem créixer responant a la gràcia divina amb més actes d'amor, amb actes d'afecte més freqüents, més intensos, més generosos, més tendres, més alegres. El marit i la muller «experimenten el sentit de la pròpia unitat i l'assoleixen cada cop més plenament».136 El do de l'amor diví que es vessa en els esposos és al mateix temps una crida a un constant desenvolupament d'aquest regal de la gràcia.

135. No fan bé algunes fantasies sobre un amor idíl·lic i perfecte, privat així de tot estímulo per créixer. Una idea celestial de l'amor terrenal oblida que el millor és el

que encara no ha estat assolit, el vi madurat amb el temps. Com van recordar els Bisbes de Xile, «no hi ha les famílies perfectes que ens proposa la propaganda fal·laç i consumista. En elles no passen els anys, no existeix la malaltia, el dolor ni la mort [...] La propaganda consumista mostra una fantasia que no té res a veure amb la realitat que han d'afrontar, en el dia a dia, els pares i mares de família».137 És més sa acceptar amb realisme els límits, els desafiaments o la imperfecció, i escoltar la crida a créixer junts, a madurar l'amor i a conrear la solidesa de la unió, passi el que passi.

El diàleg

136. El diàleg és una forma privilegiada i indispensable de viure, expressar i madurar l'amor a la vida matrimonial i familiar. Però suposa un llarg i esforçat aprenentatge. Homes i dones, adults i joves, tenen maneres diferents de comunicar-se, fan servir un llenguatge diferent, es mouen amb altres codis. La manera de preguntar, la forma de respondre, el to utilitzat, el moment i molts factors més, poden condicionar la comunicació. A més, sempre cal desenvolupar algunes actituds que són expressió d'amor i fan possible el diàleg autèntic.

137. Donar-se temps, temps de qualitat, que consisteix a escoltar amb paciència i atenció, fins que l'altre hagi expressat tot el que necessitava. Això requereix l'ascesi de no començar a parlar abans del moment adequat. En lloc de començar a donar opinions o consells, cal assegurar-se haver escoltat tot el que l'altre necessita dir. Això implica fer un silenci interior per escoltar sense sorolls al cor o a la ment: despullar-se de tot córrer, deixar de banda les pròpies necessitats i urgències, fer espai. Moltes vegades un dels cònjuges no necessita una solució als seus problemes, sinó ser escoltat. Ha de sentir que s'ha percebut la seva pena, la seva desil·lusió, la seva por, la seva ira, la seva esperança, el seu somni. Però són freqüents laments com aquests: «No m'escolta. Quan sembla que ho està fent, en realitat està pensant en una altra cosa». «Parlo i sento que està esperant que acabi d'una vegada». «Quan parlo intenta canviar de tema, o em dóna respostes ràpides per tancar la conversa».

138. Desenvolupar l'hàbit de donar importància real a l'altre. Es tracta de valorar la seva persona, de reconèixer que té dret a existir, a pensar de manera autònoma i a ser feliç. Mai no s'ha de restar importància al que digui o reclami, encara que sigui

necessari expressar el propi punt de vista. Aquí se sobreentén la convicció que tots tenen alguna cosa a aportar, perquè tenen una altra experiència de la vida, perquè miren des d'un altre punt de vista, perquè han desenvolupat altres preocupacions i tenen altres habilitats i intuïcions. És possible reconèixer la veritat de l'altre, el valor de les seves preocupacions més profundes i el rerefons del que diu, fins i tot rere paraules agressives. Per això cal intentar de posar-se al seu lloc i interpretar el fons del seu cor, detectar el que l'apassiona, i prendre aquesta passió com a punt de partida per aprofundir en el diàleg.

139. Amplitud mental, per no tancar-se amb obsessió en unes poques idees, i flexibilitat per poder modificar o completar les pròpies opinions. És possible que, del meu pensament i del pensament de l'altre pugui sorgir una nova síntesi que enriqueixi a tots dos. La unitat a la qual cal aspirar no és uniformitat, sinó una «unitat en la diversitat», o una «diversitat reconciliada». En aquest estil enriquidor de comunió fraterna, les diferències es troben, es respecten i es valoren, però mantenint diversos matisos i accents que enriqueixen el bé comú. Cal alliberar-se de l'obligació de ser iguals. També es necessita astúcia per advertir a temps les «interferències» que puguin aparèixer, de manera que no destrueixin un procés de diàleg. Per exemple, reconèixer els mals sentiments que vagin sorgint i relativitzar-los perquè no perjudiquin la comunicació. És important la capacitat d'expressar el que un sent sense fer mal; utilitzar un llenguatge i una manera de parlar que pugui ser més fàcilment acceptat o tolerat per l'altre, encara que el contingut sigui exigent; plantejar els propis reclams però sense descarregar la ira com a forma de venjança, i evitar un llenguatge moralitzant que només busqui agredir, ironitzar, culpar, ferir. Moltes discussions en la parella no són per qüestions molt greus. A vegades es tracta de coses petites, poc transcendents, però el que altera els ànims és la manera de dir-les o l'actitud que s'assumeix en el diàleg.

140. Tenir gestos de preocupació per l'altre i demostracions d'afecte. L'amor supera les pitjors barreres. Quan es pot estimar algú, o quan ens sentim estimats per ell, aconseguim entendre millor el que vol expressar i fer-nos entendre. Superar la fragilitat que ens porta a tenir-li por a l'altre, com si fos un «competidor». És molt important fundar la pròpia seguretat en opcions profundes, conviccions o valors, i no a guanyar una discussió o en el fet que ens donin la raó.

141. Finalment, reconeguem que perquè el diàleg valgui la pena cal tenir alguna cosa a dir, i això requereix una riquesa interior que s'alimenta en la lectura, la reflexió personal, la pregària i l'obertura a la societat. Altrament, les converses es tornen avorrides i inconsistentes. Quan cap dels cònjuges no es cultiva i no hi ha una varietat de relacions amb altres persones, la vida familiar es torna endogàmica i el diàleg s'empobreix.

Amor apassionat

142. El Concili Vaticà II ensenya que aquest amor conjugal «abasta el bé de tota la persona, i, per tant, pot enriquir amb una dignitat peculiar les expressions del cos i de l'esperit, i ennoblir-les com a signes especials de l'amistat conjugal».138 Per alguna cosa serà que un amor sense plaer ni passió no és suficient per a simbolitzar la unió del cor humà amb Déu: «Tots els místics han afirmat que l'amor sobrenatural i l'amor celestial troben els símbols que busquen en l'amor matrimonial, més que en l'amistat, més que en el sentiment filial o a la dedicació a una causa. I el motiu rau justament en la seva totalitat».139 Per què llavors no aturar-nos a parlar dels sentiments i de la sexualitat en el matrimoni?

El món de les emocions

143. Desitjos, sentiments, emocions, allò que els clàssics anomenaven «passions», tenen un lloc important en el matrimoni. Es produeixen quan un «altre» es fa present i es manifesta en la pròpia vida. És propi de tot ésser vivent tendir cap a una altra cosa, i aquesta tendència té sempre senyals afectius bàsics: el plaer o el dolor, l'alegria o la pena, la tendresa o la por. Són el pressupòsit de l'activitat psicològica més elemental. L'ésser humà és un vivent d'aquesta terra, i tot el que fa i busca està carregat de passions.

144. Jesús, com a veritable home, vivia les coses amb una càrrega d'emotivitat. Per això l'entristia el rebuig de Jerusalem (cf. *Mt* 23,37), i aquesta situació li arrencava llàgrimes (cf. *Lc* 19,41). També es compadïa davant el sofriment de la gent (cf. *Mc* 6,34). Veient plorar els altres, es commovia i es torbava (cf. *Jn* 11,33), i ell mateix

plorava la mort d'un amic (cf. *Jn* 11,35). Aquestes manifestacions de la seva sensibilitat mostraven fins a quin punt el seu cor humà estava obert als altres.

145. Experimentar una emoció no és una cosa moralment bona ni dolenta en si mateixa.¹⁴⁰ Començar a sentir desig o rebuig no és pecaminós ni reprotxable. El que és bo o dolent és l'acte que un faci mogut o acompanyat per una passió. Però si els sentiments són promoguts, buscats i, a causa d'ells, cometem males accions, el mal es troba en la decisió d'alimentar-los i en els actes dolents que se'n segueixen. En la mateixa línia, sentir gust per algú no vol dir de per si que sigui un bé. Si amb aquest gust jo busco que aquesta persona es converteixi en la meva esclava, el sentiment estarà al servei del meu egoisme. Creure que som bons només perquè «sentim coses» és un gran engany. Hi ha persones que se senten capaces d'un gran amor només perquè tenen una gran necessitat d'afecte, però no saben lluitar per la felicitat dels altres i viuen tancades en els seus propis desitjos. En aquest cas, els sentiments distreuen dels grans valors i oculten un egocentrisme que no fa possible conrear una vida sana i feliç en família.

146. D'altra banda, si una passió acompanya l'acte lliure, pot manifestar la profunditat d'aquesta opció. L'amor matrimonial porta a procurar que tota la vida emotiva esdevingui un bé per a la família i estigui al servei de la vida en comú. La maduresa arriba a una família quan la vida emotiva dels seus membres es transforma en una sensibilitat que no domina ni enfosqueix les grans opcions i els valors sinó que respecta la llibertat de cadascú,¹⁴¹ brolla d'ella, l'enriqueix, l'embelleix i la fa més harmoniosa per al bé de tots.

Déu estima el goig dels seus fills

147. Això requereix un camí pedagògic, un procés que inclou renúncies. És una convicció de l'Església que moltes vegades ha estat rebutjada, com si fos enemiga de la felicitat humana. Benet XVI recollia aquest qüestionament amb gran claredat: «L'Església, amb els seus preceptes i prohibicions, no converteix potser en amarga la cosa més bella de la vida? No posa potser cartells de prohibició precisament allí on l'alegria, predisposada en nosaltres pel Creador, ens ofereix una felicitat que ens fa regustar quelcom del que és diví?».¹⁴² Però ell responia que, si bé no han faltat

exageracions o ascetismes desviats en el cristianisme, l'ensenyament oficial de l'Església, fidel a les Escriptures, no va rebutjar «l'eros com a tal, sinó que va declarar guerra a la seva desviació destructora, ja que la falsa divinització de l'eros [...] el priva de seva dignitat divina i el deshumanitza».143

148. L'educació de l'emotivitat i de l'instint és necessària, i per això a vegades és indispensable posar-se algun límit. L'excés, el descontrol, l'obsessió per un sol tipus de plaers, acaben per afeblir i emmalaltir el plaer mateix,144 i danyen la vida de la família. De veritat es pot fer un bonic camí amb les passions, la qual cosa vol dir orientar-les cada vegada més en un projecte d'autodonació i de plena realització de si mateix, que enriqueix les relacions interpersonals en el si de la família. No implica renunciar a instants d'intens goig,145 sinó assumir-los com entreteixits amb altres moments de lliurament generós, d'espera pacient, de cansament inevitable, d'esforç per un ideal. La vida en família és tot això i mereix ser viscuda sencera.

149. Alguns corrents espirituals insisteixen a eliminar el desig per alliberar-se del dolor. Però nosaltres creiem que Déu estima el goig de l'ésser humà, que ell va crear-ho tot «perquè en fruïm» (*ITm* 6,17). Deixem brollar l'alegria davant la seva tendresa quan ens proposa: «Fill, tracta't bé [...] No et privis de passar un dia feliç» (*Sir* 14,11.14). Un matrimoni també respon a la voluntat de Déu seguint aquesta invitació bíblica: «Alegra't en el dia feliç» (*Qoh* 7,14). La qüestió és tenir la llibertat per acceptar que el plaer trobi altres formes d'expressió en els diferents moments de la vida, d'acord amb les necessitats de l'amor mutu. En aquest sentit, es pot acollir la proposta d'alguns mestres orientals que insisteixen a ampliar la consciència, per no quedar presos en una experiència molt limitada que ens tanqui les perspectives. Aquesta ampliació de la consciència no és la negació o la destrucció del desig sinó la seva dilatació i el seu perfeccionament.

La dimensió eròtica de l'amor

150. Tot això ens porta a parlar de la vida sexual del matrimoni. Déu mateix va crear la sexualitat, que és un regal meravellós per a les seves criatures. Quan se la conrea i s'evita el seu descontrol, és per impedir que es produeixi l'«empobriment d'un valor autèntic».146 Sant Joan Pau II va rebutjar que l'ensenyament de l'Església porti a

«una negació del valor del sexe humà», o que simplement el toleri «per la necessitat mateixa de la procreació».147 La necessitat sexual dels esposos no és objecte de menyspreu, i «no es tracta de cap manera de posar en qüestió aquesta necessitat».148

151. Als qui tenen por que en l'educació de les passions i de la sexualitat es perjudiqui l'espontaneïtat de l'amor sexual, sant Joan Pau II els responia que l'ésser humà «està cridat a la plena i madura espontaneïtat de les relacions», que «és el fruit gradual del discerniment dels impulsos del propi cor».149 És una cosa que es conquesta, ja que tot ésser humà «ha d'aprendre amb perseverança i coherència el que és el significat del cos».150 La sexualitat no és un recurs per a gratificar o entretenir, ja que és un llenguatge interpersonal on l'altre és pres seriosament, amb el seu sagrat i inviolable valor. Així, «el cor humà es fa partícip, per dir-ho així, d'una altra espontaneïtat».151 En aquest context, l'erotisme apareix com a manifestació específicament humana de la sexualitat. S'hi pot trobar «el significat sponsal del cos i l'autèntica dignitat del do».152 En les seves catequesis sobre la teologia del cos humà, va ensenyar que la corporeïtat sexual «és no sols font de fecunditat i de procreació», sinó que posseeix «la capacitat d'expressar l'amor: aquest amor precisament en el qual l'home-persona esdevé do».153 El més sa erotisme, tot i que està unit a una recerca de plaer, suposa l'admiració, i per això pot humanitzar els impulsos.

152. Llavors, de cap manera no podem entendre la dimensió eròtica de l'amor com un mal permès o com un pes a tolerar pel bé de la família, sinó com a do de Déu que embelleix el trobament dels esposos. Essent una passió sublimada per un amor que admira la dignitat de l'altre, esdevé una «plena i netíssima afirmació amorosa», que ens mostra de quina meravelles és capaç el cor humà i així, per un moment, «se sent que l'existència humana ha estat un èxit».154

Violència i manipulació

153. Dins el context d'aquesta visió positiva de la sexualitat, és oportú plantejar el tema en la seva integritat i amb un sa realisme. Perquè no podem ignorar que moltes vegades la sexualitat es despersonalitza i també s'omple de patologies, de tal manera que «passa a ser cada vegada més ocasió i instrument d'afirmació del propi jo i de satisfacció egoïsta dels propis desitjos i instints».155 En aquesta època esdevé molt

arriscat que també la sexualitat sigui posseïda per l'esperit verinós de l'«usa i llença». El cos de l'altre és amb freqüència manipulat, com una cosa que es reté mentre dóna satisfacció i es menysprea quan perd atractiu. ¿Per ventura es poden ignorar o dissimular les constants formes de domini, prepotència, abús, perversió i violència sexual, que són producte d'una desviació del significat de la sexualitat i que sepulten la dignitat dels altres i la crida a l'amor sota una fosca recerca de si mateix?

154. No és sobrer recordar que, fins i tot dins del matrimoni, la sexualitat pot esdevenir font de sofriment i de manipulació. Per això hem de reafirmar amb claredat que «un acte conjugal imposat al cònjuge sense considerar la seva situació actual i els seus legítims desitjos, no és un veritable acte d'amor; i prescindeix per tant d'una exigència del recte ordre moral en les relacions entre els esposos».156 Els actes propis de la unió sexual dels cònjuges responen a la naturalesa de la sexualitat volguda per Déu si són viscuts «de manera veritablement humana».157 Per això, sant Pau exhortava: «Que ningú no perjudiqui els altres germans ni s'aprofiti d'ells» (*ITe* 4,6). Si bé ell escrivia en una època en què dominava una cultura patriarcal, on la dona es considerava un ésser completament subordinat a l'home, va ensenyar tanmateix que la sexualitat ha de ser una qüestió de conversa entre els cònjuges: plantejar la possibilitat de postergar les relacions sexuals per un temps, però «de comú acord» (*ICo* 7,5).

155. Sant Joan Pau II va fer un advertiment molt subtil quan va dir que l'home i la dona estan «amenaçats per la insaciabilitat».158 És a dir, són cridats a una unió cada vegada més intensa, però el risc rau a pretendre esborrar les diferències i aquesta distància inevitable que hi ha entre els dos. Perquè cada un posseeix una dignitat pròpia i intransferible. Quan la preciosa pertinença recíproca es transforma en domini, «canvia essencialment l'estructura de comunió en la relació interpersonal».159 A la lògica del domini, el dominador també acaba negant la seva pròpia dignitat,160 i en definitiva deixa «d'identificar-se subjectivament amb el propi cos»,161 ja que li treu tot significat. Viu el sexe com a evasió de si mateix i com a renúncia a la bellesa de la unió.

156. És important ser clars en el rebuig de tota forma de submissió sexual. Per això convé evitar tota interpretació inadequada del text de la Carta als efesis on es demana que «les dones estiguin subjectes als seus marits» (*Ef* 5,22). Sant Pau s'expressa aquí en categories culturals pròpies d'aquella època, però nosaltres no hem d'assumir aquest revestiment cultural, sinó el missatge revelat subjacent en el conjunt de la

perícopa. Reprenguem la sàvia explicació de sant Joan Pau II: «L'amor exclou tota mena de submissió, en virtut de la qual la dona esdevindria serventa o esclava del marit. [...] La comunitat o unitat que han de formar amb el matrimoni es realitza a través d'una recíproca donació, que és també una mútua submissió».162 Per això es diu també que «els marits han d'estimar la muller com als seus propis cossos» (*Ef* 5,28). En realitat el text bíblic convida a superar el còmode individualisme per viure referits als altres, «subjectes els uns als altres» (*Ef* 5,21). En el matrimoni, aquesta recíproca «submissió» adquireix un significat especial, i s'entén com una pertinença mútua lliurement escollida, amb un conjunt de notes de fidelitat, respecte i cura. La sexualitat està de manera inseparable al servei d'aquesta amistat conjugal, perquè s'orienta a procurar que l'altre visqui en plenitud.

157. No obstant això, el rebuig de les desviacions de la sexualitat i l'erotisme mai no hauria de portar a menysprear-los ni a passar-los per alt. L'ideal del matrimoni no pot configurar-se només com una donació generosa i sacrificada, on cadascun renuncia a tota necessitat personal i només es preocupa per fer el bé a l'altre sense cap satisfacció. Recordem que un veritable amor sap també rebre de l'altre, és capaç d'acceptar-se com vulnerable i necessitat, no renuncia a acollir amb sincera i feliç gratitud les expressions corpòries de l'amor en la carícia, l'abraçada, el petó i la unió sexual. Benet XVI era clar sobre aquest punt: «Si l'home pretengués ser només esperit i volgués rebutjar la carn com si fos una herència merament animal, esperit i cos perdrien la seva dignitat».163 Per aquesta raó, «l'home tampoc no pot viure exclusivament de l'amor oblatiu, descendent. No pot donar únicament i sempre, també ha de rebre. Qui vol donar amor, al seu torn ha de rebre'l com a do».164 Això suposa, de totes maneres, recordar que l'equilibri humà és fràgil, que sempre roman una cosa que es resisteix a ser humanitzat i que en qualsevol moment pot desencadenar-se de nou, recuperant les seves tendències més primitives i egoistes.

Matrimoni i virginitat

158. «Moltes persones que viuen sense casar-se no sols estan dedicades a la pròpia família d'origen, sinó que sovint presten grans serveis en la recerca d'amics, en la comunitat eclesial i en la vida professional. [...] Molts, a més, posen els seus talents al servei de la comunitat cristiana en el signe de la caritat i del voluntariat. Hi

ha després aquells que no es casen perquè consagren la vida per amor de Crist i dels germans. La família, en l'Església i en la societat, queda molt enriquida per la seva dedicació».165

159. La virginitat és una forma d'estimar. Com a signe, ens recorda la urgència del Regne, la urgència de lliurar-se al servei evangelitzador sense reserves (cf. *1Co* 7,32), i és un reflex de la plenitud del cel on «ni els homes es casaran ni les dones prendran espòs» (*Mt* 22,30). Sant Pau la recomanava perquè esperava un ràpid retorn de Jesucrist, i volia que tots es concentrassin només en l'evangelització: «El moment és urgent» (*1Co* 7,29). Tot amb tot, deixava clar que era una opinió personal o un desig seu (cf. *1Co* 7,6-8) i no un manament de Crist: «No tinc cap precepte del Senyor» (*1Co* 7,25). Alhora, reconeixia el valor de les diverses crides: «Cadascú té el seu propi do de Déu, els uns d'una manera i els altres d'una altra» (*1 Co* 7,7). En aquest sentit, sant Joan Pau II va dir que els textos bíblics «no donen fonament ni per sostenir la "inferioritat" del matrimoni, ni la "superioritat" de la virginitat o del celibat»166 per raó de l'abstenció sexual. Més que parlar de la superioritat de la virginitat sota tots els seus aspectes, sembla adequat mostrar que els diferents estats de vida es complementen, de manera que un pot ser més perfecte en algun sentit i un altre pot ser-ho des d'un altre punt de vista. Alexandre de Hales, per exemple, expressava que, en un sentit, el matrimoni pot ser considerat superior als altres sagraments, perquè simbolitza una cosa tan gran com «la unió de Crist amb l'Església o la unió de la naturalesa divina amb la humana».167

160. Per tant, «no es tracta de disminuir el valor del matrimoni en benefici de la continència»,168 i «no hi ha cap base per a una suposada contraposició [...]. Si, d'acord amb una certa tradició teològica, es parla de l'estat de perfecció (*status perfectionis*), es fa no a causa de la continència mateixa, sinó en relació al conjunt de la vida fundada sobre els consells evangèlics»,169 Però una persona casada pot viure la caritat en un altíssim grau. Llavors, «arriba a aquella perfecció que brolla de la caritat, mitjançant la fidelitat a l'esperit d'aquests consells. Aquesta perfecció és possible i accessible a cadascú».170

161. La virginitat té el valor simbòlic de l'amor que no necessita posseir l'altre, i reflecteix així la llibertat del Regne dels Cels. És una invitació als esposos perquè visquin el seu amor conjugal en la perspectiva de l'amor definitiu a Crist, com un camí

comú cap a la plenitud del Regne. Al seu torn, l'amor dels esposos té altres valors simbòlics: d'una banda, és un peculiar reflex de la Trinitat. La Trinitat és unitat plena, però en la qual hi ha també la distinció. A més, la família és un signe cristològic, perquè manifesta la proximitat de Déu que comparteix la vida de l'ésser humà unint-se a ell en l'Encarnació, en la Creu i en la Resurrecció: cada cònjuge esdevé «una sola carn» amb l'altre i s'ofereix a si mateix per compartir-ho tot amb ell fins al final. Mentre la virginitat és un signe «escatològic» de Crist ressuscitat, el matrimoni és un signe «històric» per als qui caminem a la terra, un signe del Crist terrenal que va acceptar unir-se a nosaltres i es va lliurar fins a donar-nos la seva sang. La virginitat i el matrimoni són, i han de ser, formes diferents d'estimar, perquè «l'home no pot viure sense amor. Ell roman per a si mateix un ésser incompreensible, la seva vida no té sentit si no se li revela l'amor».171

162. El celibat corre el perill de ser una còmoda solitud, que dóna llibertat per moure's amb autonomia, per canviar de llocs, de tasques i d'opcions, per disposar del propi diner, per freqüentar persones diverses segons l'atracció del moment. En aquest cas, resplendeix el testimoniatge de les persones casades. Els qui han estat cridats a la virginitat poden trobar en alguns matrimonis un signe clar de la generosa i indestructible fidelitat de Déu a la seva Aliança, que estimuli els seus cors a una disponibilitat més concreta i oblativa. Perquè hi ha persones casades que mantenen la seva fidelitat quan el seu cònjuge s'ha tornat físicament desagradable, o quan no satisfà les pròpies necessitats, tot i que moltes ofertes convidin a la infidelitat o l'abandonament. Una dona pot tenir cura del seu espòs malalt i allà, al costat de la Creu, torna a donar el «sí» del seu amor fins a la mort. En aquest amor es manifesta d'una manera enlluernadora la dignitat del qui estima, dignitat com a reflex de la caritat, ja que és propi de la caritat estimar, més que ser estimat.172 També podem advertir en moltes famílies una capacitat de servei oblatiu i tendre davant fills difícils i fins i tot desagraïts. Això fa d'aquests pares un signe de l'amor lliure i desinteressat de Jesús. Tot això esdevé una invitació a les persones cèlibes perquè visquin la seva donació pel Regne amb major generositat i disponibilitat. Avui, la secularització ha desdibuixat el valor d'una unió per a tota la vida i ha debilitat la riquesa del lliurament matrimonial, per la qual cosa «cal aprofundir en els aspectes positius de l'amor conjugal».173

La transformació de l'amor

163. La prolongació de la vida fa que es produeixi alguna cosa que no era comuna en altres temps: la relació íntima i la pertinença mútua s'han de conservar per quatre, cinc o sis dècades, i això comporta la necessitat de tornar a escollir-se una i una altra vegada. Potser el cònjuge ja no està apassionat per un desig sexual intens que el mogui cap a l'altra persona, però sent el plaer de pertànyer-se mútuament, de saber que no està sol, de tenir un «còmplice», que ho coneix tot de la seva vida i de la seva història i que ho comparteix tot. És el company en el camí de la vida amb qui es poden enfrontar les dificultats i gaudir de les coses boniques. Això també produeix una satisfacció que acompanya el desig propi de l'amor conjugal. No podem esperar tenir els mateixos sentiments durant tota la vida. En canvi, sí que podem tenir un projecte comú estable, comprometre'ns a estimar-nos i a viure units fins que la mort ens separi, i viure sempre una rica intimitat. L'amor que ens prometem supera tota emoció, sentiment o estat d'ànim, encara que pugui incloure'ls. És un voler més profund, amb una decisió del cor que compromet tota l'existència. Així, enmig d'un conflicte no resolt, i encara que molts sentiments confusos es barregin en el cor, es manté viva cada dia la decisió d'estimar, de pertànyer-se, de compartir la vida sencera i de romandre estimant i perdonant. Cada un dels dos fa un camí de creixement i de canvi personal. Enmig d'aquest camí, l'amor celebra cada pas i cada nova etapa.

164. En la història d'un matrimoni, l'aparença física canvia, però això no és raó perquè l'atracció amorosa es debiliti. Hom s'enamora d'una persona sencera amb una identitat pròpia, no sols d'un cos, encara que aquest cos, més enllà del desgast del temps, mai no deixi d'expressar d'alguna manera aquesta identitat personal que ha captivat el cor. Quan els altres ja no puguin reconèixer la bellesa d'aquesta identitat, el cònjuge enamorat continua essent capaç de percebre-la amb l'instint de l'amor, i l'afecte no desapareix. Reafirma la seva decisió de pertànyer-li, la torna a triar, i expressa aquesta elecció en una proximitat fidel i carregada de tendresa. La noblesa de la seva opció per ella, perquè és intensa i profunda, desperta una forma nova d'emoció en el compliment d'aquesta missió conjugal. Perquè «l'emoció provocada per un altre ésser humà com a persona [...] no tendeix de per si a l'acte conjugal».¹⁷⁴ Adquireix altres expressions sensibles, perquè l'amor «és una única realitat, si bé amb diverses dimensions; segons els casos, una o altra pot destacar més».¹⁷⁵ El vincle troba noves modalitats i exigeix la decisió de remodelar-lo. Però no solament per conservar-lo, sinó per desenvolupar-lo.

És el camí de construir-se dia a dia. Però res d'això no és possible si no s'invoca l'Esperit Sant, si no es clama cada dia demanant la seva gràcia, si no es busca la seva força sobrenatural, si no se li reclama amb desig que vessi el seu foc sobre el nostre amor per enfortir-lo, orientar-lo i transformar-lo en cada nova situació.